

Opr. Ullrich Junker

Christian Mentzel
"Królewski kupiec"

Autor: Paul Lenich

© w październiku 2024 r.
Ullrich Junker
Mörikestr. 16
D 88285 Bodnegg
Tłumaczył Henryk Dąbkiewicz

Christian Mentzel **"Królewski kupiec"**

Autor: Paul Lenich

Napisane z okazji 650-lecia miasta w 1938 roku

Pod koniec lutego 1938 roku minęło sto dziewięćdziesiąt lat od chwili, gdy najwybitniejszy obywatel Jeleniej Góry i władca welonów, Christian Mentzel, został pochowany we wspaniałej kaplicy grobowej, którą sam zbudował na cmentarzu przy Kościele Łaski. Żałoba po tym człowieku mogła być wówczas wielka, gdyż zmarły był jednym z najważniejszych przedstawicieli nie tylko Jeleniej Góry, ale całego śląskiego handlu górskiego.

Christian Mentzel urodził się 9 września 1667 r. w Jeleniej Górze. Jego ojciec był synem ojczyzny i pochodził z Kopańca, gdzie urodził się w 1635 roku. Później jego ojciec, który pochodził z grona osób zajmujących się handlem i był bogaty, przeniósł swoją rezydencję do Jeleniej Góry, gdzie zmarł w 1715 roku. Wydaje się, że sprawność ojca została przekazana jego jedynej synowi, Christianowi. W wieku piętnastu lat Christian został wysłany do Wrocławia, aby uczyć się zawodu kupieckiego w szanowanym domu handlowym. Po trzech latach nauki Christian wrócił do Jeleniej Góry, aby pracować w domu handlowym ojca przy ulicy Jasnej prowadzącej do Bramy Zamkowej i ukończyć swoją edukację.

Christian Mentzel

*Erb und Lehnse Herr auf Lomnitz und Ober- und Nieder Berbisdorf
Kauflmann in Hirschberg
der dortigen Kauflmanns-Societät Ober-Eltester und des Kirchen Collegii
bey der A. C. Kirche Ober-Vorsteher.
Geboren den 9. Sept. 1667. Gestorben den 25. Febr. 1748.*

Zgodnie z ówczesnym zwyczajem Chrystian był wysyłany w podróże, które wiodły go do Holandii, Anglii, Portugalii i Hiszpanii, czyli do krajów, w których znajdowali się główni klienci „*Jeleniogórskich Władców Welonu*”. Z tych podróży Christian Mentzel przywiózł dalekowzroczność, która pozwoliła mu doprowadzić do rozkwitu swojego domu handlowego, który założył jeszcze za życia ojca. Mentzel prowadził swój interes w "Złotym Mieczu", któremu teraz przywrócono nowy blask, a którego fasadę Wojewódzki Konserwator Zabytków Lutsch uznał za najpiękniejszą i najdelikatniejszą w stylu rokoko na całym Śląsku.

Mentzel nie ograniczył się tylko do handlu płótnem. Jak stwierdza profesor Nafe w swojej biografii Mentzla, musiał on również działać na dużą skalę jako bankier, pośrednik w transakcjach finansowych i jako lichwiarz. Przedsiębiorstwa te mogły być również źródłem jego wielkiego bogactwa. O rozległych transakcjach finansowych świadczy zajęcie posiadania i dokumentów handlowych przez sąd po jego śmierci. Znaleźli tu znaczne sumy, które Mentzel pożyczył szlacheckim właścicielom ziemskim w bliższych i dalszych okolicach Jeleniej Góry. Powiązania z tymi środowiskami, które skądinąd nie chciały mieć wiele wspólnego z "sklepiarzami", nastąpiły dlatego, że Mentzel dzięki swojemu bogactwu mógł nabyć majątki w Łomnicy oraz Dolnym i Górnym Dziwiszowie.

Mentzel był panem, jak już wspomniano na , "*Łomnicy oraz Dolnym i Górnym Dziwiszowie*". Zgodnie z dekretem cesarskim takie posiadłości mogła nabywać tylko szlachta. Cesarz Karol VI, który darzył Mentzela wielkim

szacunkiem, pragnął wynieść go do godności szlacheckiej. Niezależnie od tego, czy żądana przez cesarza duża suma pieniędzy - ponieważ Habsburgowie sowite opłaty żądali za wszystkie „dowody łaski” od bogatego jeleniogórzanina - była zbyt wysoka, czy też czynnikiem decydującym była duma obywatelska Mentzela, Mentzel odrzucił szlachectwo.. Cesarz nie potraktował tej odmowy lekko, jednak uznał Mentzela za zdolnego do posiadania posiadłości szlacheckich.

Mentzel zawsze podkreślał swoje wielkie bogactwo – w chwili śmierci pozostawił po sobie majątek w wysokości 345 000 reichsthalerów – oraz swój wielki osobisty wpływ jako członek rady i starszy stowarzyszenia kupieckiego na rzecz swoich rówieśników. Gdy w 1737 r. w Trieście miała powstać kłęska śląskiego płótna, to właśnie Mentzel natychmiast udostępnił górskiej posiadłości handlowej, pożyczkę w wysokości 2000 guldenów reńskich. Gdy Jelenia Góra stała się terytorium pruskim, Mentzel, jako autokratyczny kupiec, nie mógł od razu zaprzyjaźnić się z nowym reżimem. Próby patronu rządu pruskiego nad handlem płótnem spotkały się ze zdecydowanym oporem Mentzla, który postulował także w próbie pruskiej administracji pocztowej we Wrocławiu, gdy chciała ona uczynić transport poczty droższym.

Mentzel, którego surowość i sumiennność były wysoko cenione przez rówieśników, był człowiekiem miłosiernym i bardzo pobożnym. Jest więc rzeczą naturalną, że ta pobożność znalazła swój widzialny wyraz w Jego udziale w budowie Kościoła Łaski. Chociaż już przed budową i w jej

trakcie poświęcił duże sumy pieniędzy, przeznaczył na budowę dużych organów kapitał w wysokości 30 000 Reichstaler. Realizacja tego planu nie była dla Mentzela łatwa. Zamiar budowy organów nad ołtarzem głównym w kościele, który ukończono w 1718 roku, wywołał sprzeciw duchowieństwa i obywateli. Ale pomimo całej wrogości – przypięto nawet do jego domu obraźliwe pisma – Mentzel zrealizował swój plan, te wspaniałe organy świadczą o sile woli i poświęceniu ich założyciela. Organy oddano do użytku w 1729 roku. Mentzel w 1733 roku zlecił także budowę na własny koszt ołtarza pod organami, gdyż zależało mu na tym, aby organy i ołtarz tworzyły harmonijną całość.

Tam, gdzie w życiu człowieka jest tak dużo światła, musi być też cień. Tak więc życie rodzinne Mentzela było nawiedzone przez wiele cierpień. Dwa razy musiał pochować swoje żony, a śmierć odebrała mu dziewięcioro dzieci. W jego domu nie było śladu jego wielkiego bogactwa, gdyż żył nadzwyczaj prosto.

Mentzel miał osiemdziesiąt i pół roku, gdy 27 lutego 1748 roku dostał ataku serca, w wyniku którego zmarł dwa dni później. Był to koniec życia prawdziwie królewskiego kupca i prawego, dumnego obywatela. Nazwisko Mentzel pozostanie niezapomniane w historii Jeleniej Góry, ponieważ na zawsze związany jest z nim ważny fragment historii handlowej i okres świetności miasta.

Paweł Lenich.

Eine und frommelnde Putten.
An der Tremmel ist das Wappen
des Orgelbauers Mentzel sichtbar.

5) Hausmarke Christian
Mentzels (†1748)

Marka prywatna Christian Mentzels
w środkowej części organów